

ФОРМУВАННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

training and research in higher education]. Kyiv, 323 p. [in Ukrainian].

5. Kelman, M.S. (2009). Spivvidnoshennia metodu i metodolohichnoho pidkhdou u yurydychnii nauksi [The relationship between method and methodological approach in legal science]. *Journal of Lviv State University of Internal Affairs*. Lviv, No. 3, pp. 3 – 14. [in Ukrainian].

6. Kelman, M.S. (2010). Teoretyko-metodolohichni pidkhdou do analizu spivvidnoshennia hromadianskoho suspilstva ta derzhavny [Theoretical-methodological approaches to analyzing the relationship between civic society and the state]. *Law of Ukraine*. Kyiv, No. 6, pp. 93 – 101. [in Ukrainian].

7. Kysla, O.F., & Koval, V.O. (2020). Pidhotovka maibutnykh vchyteliv do formuvannia hromadianskoi vidpovidalnosti molodshykh shkoliariv [Training future teachers to develop civic responsibility in younger pupils]. *Innovative Pedagogy*. Kyiv, No. 24, Vol.1, pp. 184 – 188. [in Ukrainian].

8. Lukashevych, O. (2020). Systemnyi pidkhdou u doslidzhenni hromadianskoho rozvytku osobystosti [A systematic approach to studying civic development of an individual]. *Systemic Analysis in Education Management: Interdisciplinary Research: A Collection of Scientific Works*. Kyiv, No. 1, pp. 99–105. [in Ukrainian].

9. Liakhovska, Yu. (2021). Metodolohichni pidkhdou do formuvannia hromadianskoi kultury v maibutnykh uchyteliv inozemnoi movy [Methodological approaches to developing civic culture in future foreign language teachers]. *Youth and market. Monthly Scientific-Pedagogical Journal*. Drohobych, No. 7 – 8 (193–194), pp. 146 – 153. Available at: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/242621/240571>. [in Ukrainian].

10. Naukovi pidkhdou do pedahohichnykh doslidzen [Scientific approaches to educational research]. (2012). Kharkiv, 348 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.05.2022

УДК 378.147:[7.071.2+78.087.68
DOI:

*Анатолій Мартинюк, доктор педагогічних наук,
професор кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
Університет Григорія Сковороди в Переяславі*

ФОРМУВАННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто формування диригентсько-хорової майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Аналізуються сучасні дослідження, що рекомендовані до підготовки з диригентсько-хорового мистецтва майбутнього вчителя музики. У результаті аналізу науково-методичних джерел окреслено вимоги та визначено функції досліджуваного феномену. Отже, диригентсько-хорова виконавська майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва є виявом найвищої форми професійної активності, в його здатності реалізувати власний творчий потенціал на підставі актуалізації системи гуманістичних цінностей.

Ключові слова: диригентсько-хорові дисципліни; виконавська майстерність; майбутній вчитель музичного мистецтва; вимоги; функції.

Лит. 6.

*Anatolii Martyniuk, Doctor of Science (Pedagogy),
Professor of the Art Disciplines and Teaching Methods Department,
Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav*

FORMATION OF CONDUCTING AND CHORAL PERFORMANCE SKILLS OF THE FUTURE MUSIC ART TEACHER

In the article it is examined the formation of conducting and choral skills of the future music art teacher. The emphasis is placed on the statement that performing skill in the field of conducting and choral art is considered as the final result of the educational process, which is the study of a complex of professionally oriented disciplines. Modern studies recommended for conducting and choral art training of the future music art teacher are analyzed.

As a result of the analysis of scientific and methodical sources, the requirements of the researched phenomenon are outlined, namely: the motivational focus of the future music art teacher to master conducting and choral performance, reflexive awareness of importance and significance for oneself; knowledge of historical, theoretical and practical foundations of conducting and choral art; perfect mastery of the technique of choral conducting (physical, muscular freedom of movement, knowledge, skills and abilities of the conducting apparatus); knowledge of artistic interpretation principles of conducting and choral works and the ability to implement them in practical activities; application of methodical support for conducting and choral performing skills in practical work; introduction of innovative technologies in the process of learning the conducting and choral repertoire; active

ФОРМУВАННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

participation in creative activities as the final result of conducting and choral performance skills and professional training of the future music art teacher.

The functions of this phenomenon are defined and substantiated: axiological, motivational, cognitive, creative.

Summarizing the above mentioned, it can be stated that the formation of conducting and choral performance skills of the future music art teacher is a manifestation of the highest form of professional activity in the ability to realize one's own creative potential based on the actualization of the system of humanistic values.

Keywords: *conducting and choral disciplines; performance skills; future music art teacher; requirements; functions.*

Постановка проблеми. Модернізація мистецької освіти пов'язана із удосконаленням її змістового наповнення й має ґрунтуватись на розв'язанні завдань щодо якісної професійної підготовки майбутнього вчителя, його досвіду, педагогічної майстерності. У контексті цих завдань зростають вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема формування високого рівня виконавської майстерності в галузі музичного мистецтва. З цього приводу Г. Падалка зазначає: "Досягнення внутрішньої єдності мистецької освіти має відбуватися за рахунок осягнення духовних важелів мистецтва й удосконалення мистецької практики" [3, 32].

З огляду на це особливу увагу звернути на ефективність формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування диригентсько-хорової виконавської майстерності вчителя має глибокі коріння та вимагає різних наукових розвідок і підходів у галузі естетики, психології, педагогіки, музикознавства. На важливість набуття виконавської майстерності вказували митці вітчизняної диригентсько-хорової справи: М. Березовський, Д. Бортнянський, М. Лисенко, М. Леонтович, Ф. Колеса, Н. Ніжанківський та інші. Наприкінці минулого століття її вивчали М. Головащенко, С. Горбенко, М. Гордійчук, Л. Єфремова, М. Загайкевич, О. Кавунник, В. Корнійчук, А. Лашенко, С. Лісецький, В. Рожок, Г. Степанченко, А. Терещенко та інші. Освітній процес з диригентсько-хорового мистецтва досліджено в працях науковців А. Козир, Т. Пухальського, Т. Смирнової, Л. Ярошевської та інших. Психологічні аспекти музично-виконавської діяльності аналізуються у дослідженнях М. Давидова, М. Іваненко, Г. Когана, О. Костюка, Л. Лабінцевої, Б. Теплової, Ю. Цагареллі, Д. Юника та ін. Виявлення сутності педагогічної майстерності вчителя музичного мистецтва, її структури, розкриття змісту окремих компонентів стали предметом розвідок таких науковців: І. Зязюна, Т. Люріної, В. Орлова, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Ростовського та інших. Проаналізувавши науково-методичну літературу

з означеної проблеми, доходимо висновку, що існує багато наукових праць, присвячених диригентсько-хоровому мистецтву, але реалії сьогодення потребують ґрунтовного розгляду формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва з урахуванням сучасних досягнень педагогічної науки.

Отже, метою статті висвітлити процес формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Формування професійної майстерності майбутнього вчителя – це складний багатоаспектний процес, який є необхідною передумовою формування професійних вмінь та навичок виконавця. Доведено, що рівень професійної майстерності майбутнього фахівця музичного мистецтва є важливою умовою подальшого розвитку і вдосконалення вітчизняної педагогіки. Знання, вміння і навички, закладені впродовж навчально-виховного процесу в студентів, позначаються на результатах підготовки майбутніх професійних кадрів, реалізації їх як особистостей новітньої парадигми освіти. Досліджуючи професійну майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва на основі акмеологічного підходу А. Козир зазначає, що "професійна майстерність – це цілісний, неперервний процес вивчення та аналізу, формування, розвитку і корекції їх становлення як професіоналів-майстрів" [2, 32]. Тому сформованість виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає системно-інтегративний підхід в організації та методичному забезпеченні в умовах закладів вищої освіти.

Серед властивостей кваліфікації вчителя музичного мистецтва виконавська майстерність – одна із найважливіших і пріоритетних у творчому розвитку майбутнього фахівця. Зауважимо, що освітній процес з диригентсько-хорового мистецтва поєднує в собі різні види музичної діяльності, що спрямовані на різну мету. Процес розвитку навичок практичної роботи з диригентсько-хорового мистецтва пов'язаний із теоретичним осмисленням цього виду виконавства. У зв'язку з цим виконавську майстерність у галузі диригентсько-хорового

ФОРМУВАННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

мистецтва розглядаємо як кінцевий результат освітнього процесу, який становить вивчення комплексу професійно-зорієнтованих дисциплін (хорове диригування, хоровий клас, вокал) та фахових дисциплін (читання хорових партитур, практикум роботи з хором, хорова література, теорія та історія музики, аналіз музичних творів, загальне фортепіано тощо). Т. Пухальський стверджує, що “диригентсько-хорові дисципліни є важливими підвалинами формування виконавської компетентності як однієї з основних складових професійної компетентності учителя музичного мистецтва” [4, 130–135]. Дослідник підкреслює, що участь у вокально-хорових колективах також впливає на формування виконавської майстерності у майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Схиляємось до позиції Л. Ярошевської, яка визначила головні завдання в освітньому процесі навчальної дисципліни “Диригентсько-хорова майстерність”, а саме:

- відбір диригентських прийомів для виразного виконання твору;
- максимальний розвиток професійної ерудиції диригента;
- підготовка до диригентської практики в школі;
- засвоєння принципів диригентської технології (методів інформування виконавського колективу);
- актуалізація вмінь і навичок під час роботи з хором;
- підготовка випускників до державного екзамену з дисципліни “Диригентсько-хорова майстерність” з методикою викладання [6].

Підкреслимо, що формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснюється через спів хорових партій, гру хорових партитур, концертмейстерську практику в хоровому класі та заняттях з диригування, інтерпретаційну діяльність, через творчий процес хорового аранжування тощо. З цього приводу О. Козій стверджує, що формування виконавської майстерності майбутніх фахівців у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін передбачає низку умов:

- розвиток художньо-образного мислення студентів;
- інтерес та готовність до публічного виконання хорових творів з творчим колективом;
- здійснення практичних знань, умінь та навичок;
- систематизовані знання з методики розучування музичних творів з хоровим колективом;
- досконалі знання різнопланового вокально-хорового репертуару;

- універсальне володіння диригентсько-хоровою технікою;

- уміння розкривати образно-емоційний зміст твору;

- чуття музичної фактури та вміння цілісно відчувати драматургію твору;

- уміння та потяг до самостійної роботи над вокально-хоровим твором тощо [1, 128].

У контексті нашої статті інтерес викликає наукова праця Т. Смирнової, яка зазначає, що “диригентсько-хоровий твір своє реальне звучання набуває в процесі його виконання. Специфіка хорового виконання полягає у розпізнаванні, розшифровці диригентом тексту хорового твору, його ідеї, змісту, стильової манери авторів і відтворенні власної повноцінної інтерпретації у вигляді інтонованого хором виконавського художнього образу” [5, 154]

Вагомим підґрунтям у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музики є оволодіння технікою диригування, адже від майстерності диригента залежить якість звучання хору або оркестру, вони єдине ціле у співпраці, результатом якої стає довершений музичний твір. Тому досконале володіння диригентсько-хоровими технічними прийомками, які забезпечується вміннями, складають основу виконавської майстерності майбутнього фахівця:

- уміння педагога-диригента керувати своєю поведінкою з використанням таких елементів артистизму: міміка, пантоміма.

- уміння (за допомогою відповідних і пластичних жестів рук, виразу обличчя) передавати внутрішній зміст музичного твору, тобто вміння, в яких чи мало спільного з акторським мистецтвом;

- уміння впливати на особистість і колектив, які полягають у техніці педагогічного спілкування і становлять інтегративну єдність мистецтва спілкування, організаційного таланту і почуття педагогічного такту.

Отже, мануальна техніка диригентсько-хорового мистецтва є особливим явищем виконавської майстерності фахівця, що поєднує художню комунікативну техніку з технікою процесу творчого спілкування диригента з виконавцями хорового колективу.

Метою навчальної дисципліни “Виконавська майстерність” для освітнього ступеня “магістр” є набуття виконавської майстерності хорового диригента, оволодіння навичками творчого осмислення творів, що вивчаються, та практичною роботою над хоровим репертуаром. Визначено завдання навчальної дисципліни:

ФОРМУВАННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

1. Виховувати любов до хорової спадщини світової музичної класики.

2. Удосконалити знання у галузі диригентсько-хорового мистецтва.

3. Удосконалити вміння володіння репертуаром з диригентсько-хорового мистецтва.

4. Удосконалити вміння і навички диригентсько-хорової техніки.

5. Поширювати ерудицію з питань методичної основи роботи з хором колективом.

6. Поширювати загальну музичну культуру.

З огляду на вищезазначене, можна окреслити вимоги з формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва, а саме:

- мотиваційна цілеспрямованість майбутнього вчителя музичного мистецтва до засвоєння диригентсько-хорового виконавства, рефлексивного усвідомлення важливості і значущості для себе;

- знання історичних, теоретично-практичних основ диригентсько-хорового виконавства;

- досконале опанування техніки хорового диригування (фізична, м'язова свобода рухів, знання, навички та вміння диригентського апарату);

- знання принципів художньої інтерпретації диригентсько-хорових творів і вміння впровадити у практичну діяльність;

- застосування методичного забезпечення з диригентсько-хорової виконавської майстерності в практичну роботу;

- впровадження інноваційних технологій в освітній процес диригентсько-хорового мистецтва (аудіо-, відеозапис, презентації, фонограми).

- активна участь у творчій діяльності як кінцевий результат диригентсько-хорової виконавської майстерності у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Отже, на основі окреслених вимог з диригентсько-хорової виконавської майстерності і фундаментальних положень теоретико-методологічного забезпечення освітнього процесу зорієнтували нас на реалізацію певних функцій:

- аксіологічну – історичні знання щодо диригентсько-хорового виконавства;

- мотиваційну – інтерес до диригентсько-хорової виконавської майстерності;

- когнітивну – навички, вміння до диригентсько-хорового виконавства;

- творчу – практичне впровадження знань, вмінь, навичок у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності.

Таким чином, як специфічний вид інтелектуальної діяльності, диригентсько-хорове виконавська майстерність майбутнього вчителя

музичного мистецтва є узагальненим, складно опосередкованим і комплексним відображенням дійсності теоретико-методологічного забезпечення та у процесі виконання конкретних музично-виконавських завдань.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнюючи вищесказане, можемо стверджувати, що формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя характеризується достатнім рівнем диригентсько-хорової підготовки, значним творчим потенціалом і досвідом виконавської діяльності. Диригентсько-хорова виконавська майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва є виявом найвищої форми професійної активності, в його здатності реалізувати власний творчий потенціал на підставі актуалізації системи гуманістичних цінностей.

Перспективою подальшого розгортання досліджуваної проблеми є розробка методичного забезпечення диригентсько-хорової виконавської майстерності в освітній процес ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козій О. М. Методика формування образно-інтонаційних навичок студентів педагогічних коледжів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін: монографія. Умань: ФОП Жовтий, 2016 160 с., С. 128.

2. Козир А. В. Теорія та практика формування професійної майстерності вчителів музики в системі багаторівневої освіти: ... автореф. доктора педагогічних наук за спеціальностями 13.00.02 – “Теорія та методика музичного навчання”; 13.00.04 – “Теорія і методика професійної освіти”. Київ.

3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України, 2008. 274 с., С. 32.

4. Пухальський Т.Д. Засоби формування професійної компетентності вчителя музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін. *Наукові записки. Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: педагогіка. 2016. № 3 С. 130–135.

5. Смирнова Т. А. Хорознавство (історія, теорія, методика): навчальний посібник. Видання третє, доповнене. Харків: ХНПУ, “Федорко”, 2018, 212 с.

6. Ярошевська Л.В. Диригентсько-хорова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах Нової української школи: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності музичне мистецтво. Миколаїв: “РАЛ-поліграфія”, 2020. 333 с.

REFERENCES

1. Koziy, O. M. (2016). *Metodyka formuvannya obrazno-intonatsiynykh navychok studentiv pedahohichnykh koledzhiv u protsesi vyvchennya dyryhentsko-khorovykh dystsyplin* [The method of

**ДІАЛЕКТИКА В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ (1920–1980-ті рр.):
ВІД ПОШУКУ “ЗАКОНІВ” ДО ФІКСАЦІЇ “ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ”**

formation of figurative and intonation skills of students of pedagogical colleges in the process of studying conducting and choral disciplines]. Monograph. Uman, 160 p. [in Ukrainian].

2. Kozyr, A. V. (2009). Teoriya ta praktyka formuvannya profesiynoyi maysternosti vchyteliv muzyky v systemi bahatorivnevoyi osvity [Theory and practice of forming the professional skills of music teachers in the system of multi-level education]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].

3. Padalka, H.M. (2008). Pedahohika mystetstva (Teoriya i metodyka vykladannya mystetskykh dystsyplin) [Art pedagogy (Theory and teaching methods of art disciplines)]. Kyiv, 274 p. [in Ukrainian].

4. Puhalsky, T.D. (2016). Zasoby formuvannya profesiynoyi kompetentnosti vchytelya muzyky u protsesi vyvchennya dyryhentsko-khorovykh dystsyplin [Means

of formation of professional competence of a music teacher in the process of studying conducting and choral disciplines]. *Proceedings. Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Series: pedagogy*. No. 3, pp. 130–135. [in Ukrainian].

5. Smirnova, T. A. (2018). Khoroznavstvo (istoriya, teoriya, metodyka [Horology (history, theory, methodology)]. *Study guide. The third edition, supplemented*. Kharkiv, 212 p. [in Ukrainian].

6. Yaroshevska, L.V. (2020). Dyryhentsko-khorova pidhotovka maybutnoho vchytelya muzychnoho mystetstva v umovakh Novoyi ukraïnskoyi shkoly [Conductor and choral training of the future teacher of musical art in the conditions of the New Ukrainian School]. *Educational and methodological manual for students of higher educational institutions specializing in musical art*. Mykolaiv, 333 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.05.2022

УДК 37(091)(477):316.75“1920/1980”

DOI:

Микола Галів, доктор педагогічних наук, професор кафедри історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Уляна Галів, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**ДІАЛЕКТИКА В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ
(1920–1980-ті рр.): ВІД ПОШУКУ “ЗАКОНІВ” ДО ФІКСАЦІЇ “ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ”**

У статті представлено результати дослідження візій українських істориків педагогіки у 1920–1980-ті рр. щодо діалектичного методу пізнання та законів / закономірностей діалектичного розвитку освіти і педагогічної думки. Встановлено, що в радянській науці декларувалася обов'язковість і перспективність використання як діалектичної логіки, так і марксистського діалектичного розуміння процесу суспільного розвитку. Діалектичну логіку історики педагогіки вже з 1920-х рр. намагалися пристосувати до аналізу минулого освіти та педагогічної думки. Найчастіше це виявлялося у пошуку та фіксації класових антагонізмів в історичному розвитку освітньої сфери і педагогічної теорії. Крім того, радянські історики педагогіки декларували цілковиту віру у сформульовані К. Марксом закони суспільного розвитку. Поряд із загальними законами дослідники у 1920–1940-і рр. часто ставили питання про необхідність виявлення педагогічних законів у різні історичні епохи. Проте, з кінця 1940-х рр. учені почали схилитися до думки про необхідність з'ясування закономірностей історичних процесів в освіті та педагогіці, що пояснюється поступовим усвідомленням ними факту про неможливість віднайти об'єктивні закони розвитку освітньо-педагогічної сфери життя суспільства.

Ключові слова: діалектика; закони суспільного розвитку; закономірності; історико-педагогічний наратив.

Літ. 16.

Mykola Haliv, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the History of Ukraine Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Uliana Haliv, Ph.D. (Philology), Associate Professor of the Ukrainian Language Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

**DIALECTIC IN UKRAINIAN HISTORICAL AND PEDAGOGICAL SCIENCE (1920s –
1980s): FROM THE SEARCH OF “LAWS” TO THE FIXATION OF “REGULATIONS”**

The article presents the results of research into the visions of Ukrainian historians of pedagogy in the 1920–1980s regarding the dialectical method of cognition and the laws/regularities of the dialectical development of education and pedagogical thought. It was established that in Soviet science, the necessity and perspective of using both dialectical logic and Marxist dialectical understanding of the process of social development was declared.